

kifejezés, sőt napjainkban már ennél is tovább megy és egyszerűen falusi embert jelent. (V. ö. Kertész Manó: Szállók az úrnak. Bp. 1933 29—32 l. és u. a. Nyelvőr 38. évf. 385. l.)

E változás különben az A). alatt közölt tanuvallomási j.-könyv tüzetesebb megfigyelése szerint már a XVIII. sz. közepén is végbement.

Amennyiben ezt el nem fogadjuk, úgy csak a kérvényezőök megtévesztési szándéka foroghat fenn, ami a multban genealogiai kérdésekben elég gyakori.

Ezekben ismertettem adataimnak valódiságát és az olvasóra bízom azok értékelését. Ami viszont a pátkai Vörösmartyak bonyolult elágazását illeti, itt fontos a bíráló azon adata, melyben a Tergovcsics-féle hamisításokra felhívta figyelmünket. Ebbeli adataim teljességét tehát ezután nem tarthatom fenn. Mindenesetre más megye esetlegesen felvetődő adatai erre vonatkozólag még mondhatnak egyet-mást.

Dormuth Árpád.

KÜLÖNFÉLÉK.

A Horthy Miklós téren feltárt falak. Horthy Miklós téren (Vásártér), a téli gazdasági iskolától délre, vele szemben új vízvezetéki csatornát ástak. Két helyen a föld alatt egy métertől lefelé hatalmas falat kellett átvágni. Ugy látszik ez a fal hidfője volt annak a hidnak, amely a török külvárost elkerítő palánk és vízárók felett vitt keresztül. (Lásd Philip István térképét Szekesfehérvári Szemle 1933. 40. l.) Ettől nyugatra, ugyanennek az új csatornának vágása másik vékonyabb falat is metszett keresztül. Ebben figyelmet érdemelt az a pont, ahol a Horthy M. tér 17. sz ház kapujától húzott képzeleti merőleges a felsővárosi templom keleti tornya irányában keresztezi az új vízvezetéki csatornát a 34. lépésre. Itt a föld alatt 180 cm.-re a falba berakva és törmelékkel bedobálva találtak: 1) vörös márvány töredéket $\frac{1}{4}$ négyzetméternyi, mely fekvő siremlékből származhatott, van köztük 2 db. karnak vagy lábszárnak megmunkált rész is; 2) nagyobb tömegben barna színű vastag burkoló téglákat, hasonlókat a Szent István bazilika környékén talált középkori téglákhoz; 3) egy csúcsives oszlopcoska töredékét homokkőből.

Ugyanitt feltártak egy török téglával kirakott sírkamraszerű üreget is. A kibontott falakból a muzeumba került gotikus faragványok: 1) pillérrészlet háztetőszerűen kiugró lapokkal, 2) ívrészlet tompított gerinccel, piros festék nyomokkal, 3) töredék vályúszerű hornyolással, 4) köríves töredék vörösmárványból, 5) kisebb bordatöredék, 6) keretsarok pálcás díszítéssel (Lt. sz. 9032—9037). Török téglá 7 db. került a muzeumba (Lt. sz. 9038—9040). Érdekes lelet még egy hegyezett végű hengeres falcölöp, mely hegyezett végével felfelé állva találtatott (Lt. sz. 9041). E beépített gotikus töredékek, melyek az elpusztult középkori ke-

resztény épületekből kerültek a falakba és a téglák világos bizonyosságai, hogy a falak tényleg a török világból származnak. Hogy pedig a falak hidfőhöz tartoztak, azt az ugyanitt előkerült cölöp és deszkamaradványok igazolták.

Dr. P. I.

Középkori Szent Imre-szobor a püspökkert kövei között. Dr. Alföldi András, egyetemi tanár tanulmányozva a püspökkert köveit, műtörténelmünket igen becses felfedezéssel gazdagította. A püspöki kőtár egyik faragványa ugyanis egy kis fiút ábrázol, ki fején homlokdíszet visel, kezében ládikát tart. A mellette levő férfialakból csak törzse maradt fenn kézben tartott iratkerccsel. A faragvány értékét már Dr. Majovszky Pál is felismerte és ő volt az első, aki Szent Imre ábrázolást sejtett benne. A ruházat azonban annyira római, hogy első benyomását leküzdötte és azt mint római faragványt közölte (Magyar Művészet 1930, 397. l.) Dr. Alföldi, ki mestere a római faragványok felismerésének, a kis gyermek arkifejezését semmiképp sem tudta a római ábrázolások közé beilleszteni. Még inkább meglepte a fiú fejét díszítő koronának csüngő homlokdísz, annak a bizánci császári udvarnál divatos jellege, amit csak Szent Imrével kapcsolatban tudott megmagyarázni. A köről fényképet készítve, azt bemutatta Dr. Nagy Lajosnak, az őskeresztény emlékek jeles kutatójának, továbbá Dr. Gerevich Tibornak, középkori művészetünk szaktekintélyének, a kik teljesen igazolták Dr. Alföldi meglátását: hogy a dombormű csakugyan Szent Imrét ábrázolja, még pedig valószínűleg Szent Gellérttel és kora a XII. századra tehető. A felfedezés eseményszámba megy műtörténelmünkben, miután Szent Imrének ily korai ábrázolásáról eddig nincs tudomásunk.

Fejér megye gazdasági és népességi viszonyai a XVIII. század elején. Metzner Károly: A Dunántúl gazdasági és néprajzi leírása a XVIII. század elejéről című cikkében (Föld és Ember, 1930 évf. 166. l.) ismertette egy minden valószínűség szerint 1720—21-ből származó összeírást, melynek eredetije a bécsi Udvari Kamarai Levéltár 1722. febr. 4. alatt található, és Fejérmegyéről a következőket közli: területe 765.000 hold, ebből terméketlen 7.800, termékeny 687.000, megművelt föld 187.000, szőlő 5.000, a többi a legjobb legelő, erdő, cserjés. Néprajzi és vallási adatok: Községek száma 45, elpusztult helységek száma 44, harc képes férfiak száma 9.000, a lakóság $\frac{1}{3}$ része katolikus, a többi luteránus és kalvinista. Zsidót nem említ. Összehasonlítás végett érdekes tudni, hogy az összeírásban szereplő hold német hold, ami egyenlő egy kataszteri holddal (1600 négyszögöl). A szőlőket negyedholdakban számítja az összeírás. Fejér megye területe új adatok szerint 716.207 kataszteri hold, amiből kitetszik, hogy az összeírás meglehetősen nagyít. A népesedésnél csak a harc képes férfiakat veszi számba, valószínű azért, mert az összeírás elsősorban hadicélokra készült.